

Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru
Her Majesty's Inspectorate for Education and Training in Wales

**Adroddiad Cynaliadwyedd
(gan gynnwys adrodd am y
ddyletswydd bioamrywiaeth)
Rhagfyr 2019**

Pwy ydym ni

Estyn yw Arolygiaeth Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru. Ein cenhadaeth yw cefnogi rhagoriaeth i bob dysgwr yng Nghymru. Rydym yn gwneud hyn trwy ddarparu gwasanaeth arolygu a chyngor annibynnol, o ansawdd uchel i Lywodraeth Cymru a dinasyddion Cymru. Rydym yn annibynnol ar, ond yn cael ein hariannu gan, Lywodraeth Cymru (adran 104 Deddf Llywodraeth Cymru 1998).

Mae [trosolwg strategol](#) yn amlinellu ein cenhadaeth, ein gweledigaeth a'n gwerthoedd, ynghyd â'n tri amcan strategol a dwy egwyddor cyflawni, ar gael ar ein gwefan, ynghyd â'n strwythur sefydliadol. Mae'r adran [amdanom ni](#) ar ein gwefan yn esbonio'r gwaith a wnawn ymhellach.

Adroddiad cynaliadwyedd ac adrodd am y ddyletswydd bioamrywiaeth

Mae'n ofynnol i Estyn gydymffurfio â dyletswydd adran 6 o dan [Ddeddf yr Amgylchedd \(Cymru\) 2016](#). Cyflwynodd y Ddeddf hon ddyletswydd fanylach ar fioamrywiaeth a gwydnwch ecosystemau (dyletswydd adran 6) ar gyfer awdurdodau cyhoeddus wrth arfer swyddogaethau yn gysylltiedig â Chymru. Mae dyletswydd adran 6 yn ei gwneud yn ofynnol 'i awdurdodau cyhoeddus geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth cyhyd ag y bo'n gyson â chyflawni eu swyddogaethau'n briodol, ac wrth wneud hynny, hyrwyddo gwydnwch ecosystemau'.

I gydymffurfio â'r ddyletswydd adran 6, dylem ymgorffori ystyried bioamrywiaeth ac ecosystemau yn ein syniadau a'n cynllunio busnes cynnar, gan gynnwys unrhyw bolisiâu, cynlluniau, rhaglenni a phrosiectau, yn ogystal â'n gweithgareddau o ddydd i ddydd.

Rhaid i ni gyhoeddi cynllun yn amlinellu'r hyn rydym yn cynnig ei wneud i gynnal a gwella bioamrywiaeth a hyrwyddo gwydnwch. Hefyd, cyn diwedd 2019 a chyn diwedd pob trydedd flwyddyn ar ôl 2019, rhaid i ni gyhoeddi adroddiad ar yr hyn rydym wedi'i wneud i gydymffurfio â'r ddyletswydd adran 6. Dylai'r ddyletswydd adrodd ffurfio rhan o'n systemau adrodd arferol. Ni ddylai'r ddyletswydd adrodd fod yn feichus a dylai fod yn gymesur â maint y sefydliad ydym ni, a'r math o sefydliad, o ran y camau y gallwn eu cymryd ar gyfer bioamrywiaeth.

Yn Estyn, byddwn yn cynnwys ein cynllun yr hyn rydym yn cynnig ei wneud i gynnal a gwella bioamrywiaeth a hyrwyddo gwydnwch o fewn ein Polisi Amgylcheddol. Bydd hwn yn cael ei gyhoeddi ar y cyd â'n datganiad Lles 2020-2021 a Chynllun Blynnyddol 2020-2021.

Mae Estyn yn llunio adroddiad cynaliadwyedd bob blwyddyn sy'n rhoi crynodeb o berfformiad amgylcheddol Estyn yn unol â'n hamcanion amgylcheddol. Mae'r adroddiad cynaliadwyedd hwn, a gyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2019, yn cynnwys cydymffurfiaid Estyn â dyletswydd adran 6, a dylid ei ddarllen ar y cyd ag adroddiad lles Estyn 2019-2020.

Amcanion amgylcheddol

Mae Estyn wedi nodi bod ei brif effeithiau ar yr amgylchedd yn deillio o: gludiant, defnyddio ynni, cynhyrchu gwastraff a defnyddio deunyddiau swyddfa.

Bydd Estyn yn ceisio lleihau ei effeithiau ar yr amgylchedd, gan gynnwys ceisio cynnal a gwella bioamrywiaeth a hyrwyddo gwydnwch ecosystemau trwy ymrwmo i set gynhwysfawr o amcanion amgylcheddol:

- 1 Parhau i ddefnyddio ynni'n effeithlon a monitro'r CO₂ a gynhyrchir, gan anelu at ostyngiad o 10% dros y pum mlynedd nesaf (yn seiliedig ar ffigurau 2017-2018).
- 2 Yn unol ag ymrwymiad LIC "Tuag at Ddyfodol Diwastraff", cynyddu ailgylchu 5% dros y pum mlynedd nesaf (yn seiliedig ar ffigurau 2013-2014).
- 3 Yn unol ag ymrwymiad LIC "Tuag at Ddyfodol Diwastraff", lleihau sgil-gynhyrchion gwastraff 1.2% flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2050 (yn seiliedig ar ffigurau 2013-2014).
- 4 Lleihau effaith cludiant y sefydliad sy'n cyfrannu at y targed CO₂ (amcan 1).
- 5 Cyfleu mentrau amgylcheddol a'n hymrwymiad i gynaliadwyedd ehangach i'r cyhoedd a'r staff.
- 6 Parhau i ymgorffori ystyriaethau amgylcheddol mewn gweithdrefnau prynu.

Cysylltiadau ag amcanion Cynllun Adfer Natur Cymru

Yn unol â'r hyn a argymhellwyd yn yr arweiniad ar y ddyletswydd adran 6, mae ein gweithgareddau'n cyd-fynd â'r amcanion perthnasol yng [Nghynllun Adfer Natur Cymru](#) (NRAP). Mae'r rhain yn adlewyrchu nodau strategol y Confensiwn ar Amrywiaeth Fiolegol, sef y cytundeb rhyngwladol allweddol ar fioamrywiaeth y mae Llywodraeth y DU wedi'i lofnodi. Mae'r arweiniad yn nodi y dylai sefydliadau sydd â deiliadaeth adeilad swyddfa yn unig ac nad yw eu swyddogaethau'n gysylltiedig yn uniongyrchol â bioamrywiaeth a/neu reoli tir gysylltu ag amcanion 1, 4 a 6.

- Amcan 1: Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth i ymgorffori bioamrywiaeth trwy gydol y broses gwneud penderfyniadau ar bob lefel
- Amcan 4: Mynd i'r afael â phwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd
- Amcan 6: Rhoi fframwaith llywodraethu a chymorth ar waith ar gyfer cyflawni

Rydym wedi nodi yn ein hadroddiadau ble mae ein camau gweithredu yn cyfrannu at amcan perthnasol Cynllun Adfer Natur Cymru.

Mae gweithgarwch prif ffrydio bioamrywiaeth wedi tueddu i ganolbwyntio ar fynd i'r afael â'r pwysau ar rywogaethau a chynefinoedd, er enghraifft trwy liniaru newid hinsawdd / datgarboneiddio a lleihau, aildefnyddio ac ailgylchu adnoddau.

Perfformiad Estyn 2018-2019

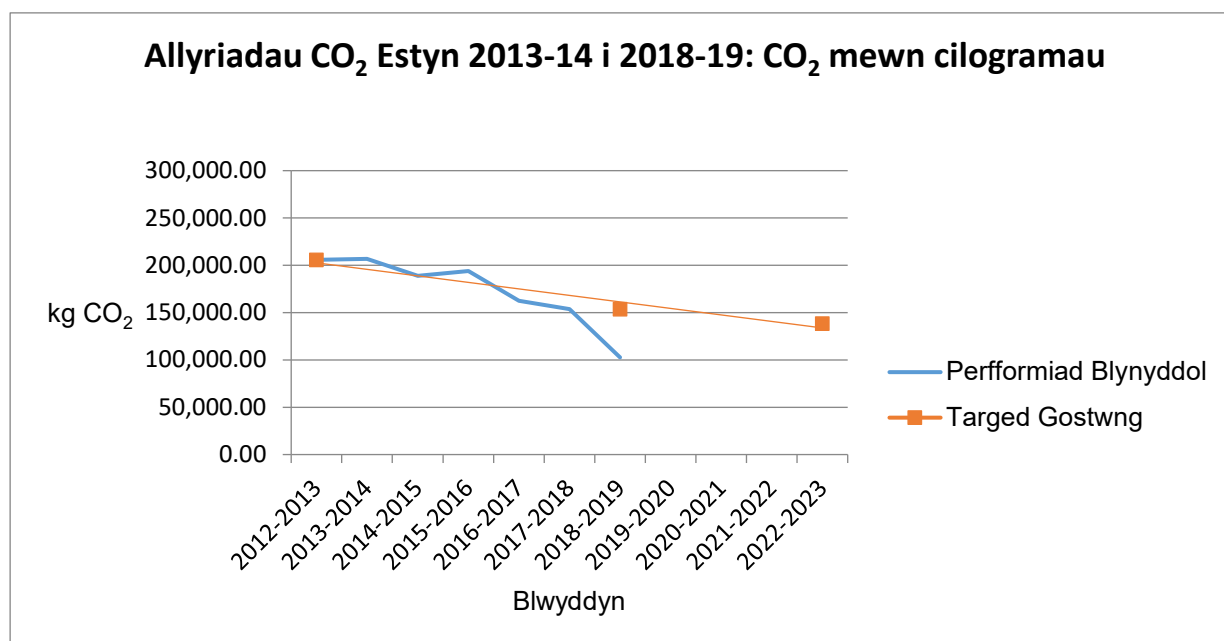
Mae Estyn wedi nodi bod ei brif effeithiau ar yr amgylchedd yn deillio o: gludiant, defnyddio ynni, cynhyrchu gwastraff a defnyddio deunyddiau swyddfa.

1 Parhau i ddefnyddio ynni'n effeithlon a monitro'r CO₂ a gynhyrchir¹, gyda'r nod o'i leihau 10% dros y pum mlynedd nesaf (ar sail ffigurau 2017-2018).

Allyriadau CO₂

Gwaelodlin Estyn	2017 - 2018	153,727 kg CO ₂
Targed erbyn	2022 - 2023	138,354 kg CO₂
Gwirioneddol	2018 - 2019	102,660 kg CO ₂

Roedd yr amcan hwn, a gyflwynwyd yn 2018-19, yn deillio o adolygiad o lwyddiant Estyn i leihau allyriadau dros y cyfnod targed blaenorol, ynghyd ag ystyried effaith gadarnhaol debygol prosesau ac arloesiadau cyflenwyr. Cyfanswm ein hallyriadau CO₂ yn 2018-2019 oedd 102,660 kg; sef gostyngiad o 25.8% dros y 12 mis diwethaf, a oedd yn rhagori ar bob disgwyliad. Mae'r gostyngiad cyson mewn allyriadau dros y chwe blynedd diwethaf i'w weld isod:

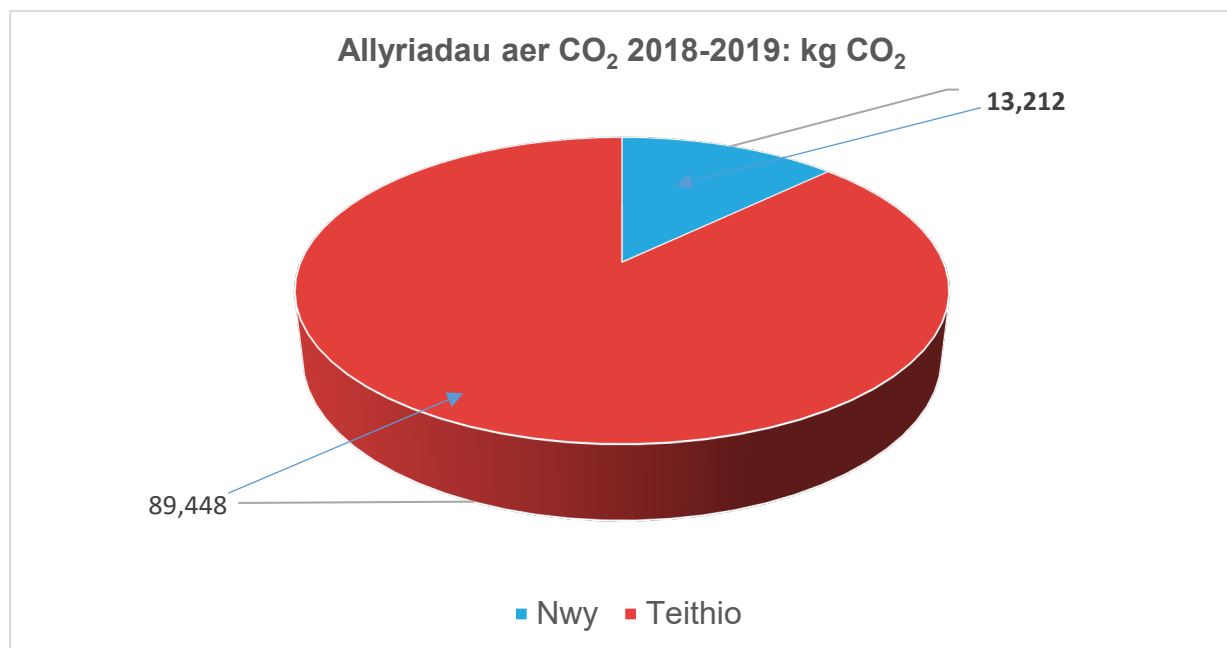

¹ Defnyddiwyd ffactorau trosi blynnyddol Defra i gyfrifo allyriadau CO₂ trwy gydol yr adroddiad hwn.

Gellir priodoli'r gostyngiad sylweddol hwn yn bennaf i newid i gyflenwr trydan 100% adnewyddadwy ar ddechrau'r flwyddyn adrodd. Cadarnhaodd y Ganolfan Ynni Gwyrdd, o 1 Ebrill 2018, y gellir cofnodi ein hallyriadau cwmpas 2 ar gyfer trydan sy'n cael ei dynnu o'r grid cenedlaethol fel sero yn y dyfodol. Caiff tariff ynni 100% adnewyddadwy Estyn ei ategu gan Warantau Tarddiad Ynni Adnewyddadwy (REGO).

Oherwydd natur ein busnes, caiff cyfran uchaf yr allyriadau CO₂ ei chynhyrchu gan ein defnydd o gludiant o hyd. Er hynny, bu gostyngiad bach (2%) mewn allyriadau CO₂ yn gysylltiedig â chludiant yn 2018-2019 i 89,488 kg o gymharu ag allyriadau'r flwyddyn flaenorol, sef 90,955 kg. Yn ogystal, gostyngodd allyriadau nwy 5%.

Mae cyfran yr allyriadau CO₂ a gynhyrchwyd o nwy a theithio ar gyfer y cyfnod i'w gweld isod:

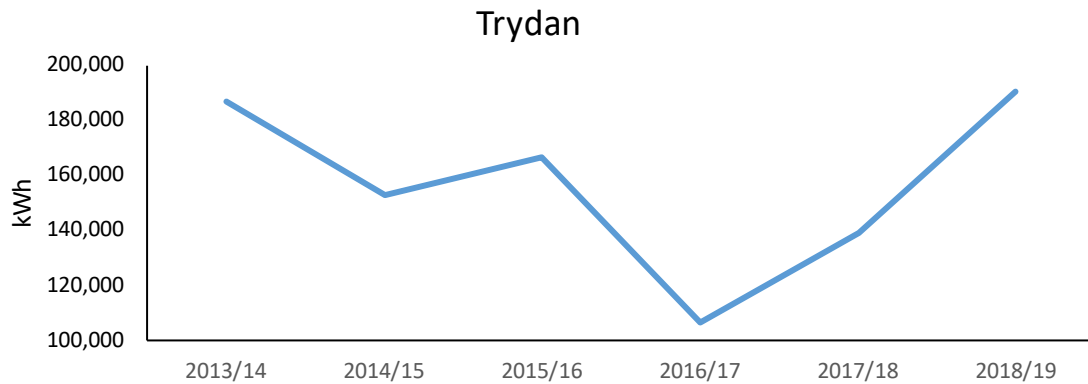

Nodir rhagor o fanylion am y mentrau y mae Estyn yn eu hyrwyddo i gefnogi gostyngiad yn ei allyriadau CO₂ o gludiant yn adran 4 isod.

Defnydd o ynni:

Arhosodd y defnydd o ynni yn eithaf cyson ynystod y cyfnod adrodd hwn. Dylid nodi bod costau am ddefnydd o nwy yn cael eu talu'n uniongyrchol i'r landlord ar ffurf cost gwasanaeth chwarterol, a gyfrifir yn gymesur yn unol â deiliadaeth Estyn o'r adeilad.

Er bod allyriadau CO₂ o drydan bellach yn sero, cynyddodd ein defnydd o 37% (a ddangosir yn y graff isod). Mae'n ymddangos bod hyn yn cyd-fynd â'r cyfnod o osod y system aerdymheru ar diwedd 2016-17 hyd heddiw.

Fel cam i fynd i'r afael a hyn, rydym wedi gosod synwryddion symud yn ddiweddar ym mhob ystafell gyfarfod a fydd yn gweithio ochr yn ochr â'r system aerdymheru. Byddwn yn parhau adolygu defnydd yn rheolaidd i fonitro hyn.

Mae mentrau eraill sydd wedi eu hymgorffori yn cynnwys:

- fe wnaethom leihau ein gofod swyddfa nifer o flynyddoedd yn ôl yn unol ag Arolygwyr Ei Mawrhydi (AEM) yn gweithio gartref; mae gennym nifer o 'ddegiau poeth' y mae AEM yn eu defnyddio pan fyddant yn dod i'r swyddfa
- mae goleuadau LED wedi'u gosod yn y brif swyddfa, sydd felly'n lleihau'r defnydd o ynni ac mae gan ein swyddfa raddiad tystysgrif da o ran perfformiad ynni (C), sy'n dangos bod llai o adnoddau'n cael eu defnyddio wrth redeg y swyddfa yn y ffordd arferol
- mae'r holl offer TG, gan gynnwys gliniaduron, byrddau gwaith, monitorau ac argraffyddion yn fodolau effeithlon o ran ynni

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 4**, Cynllun Adfer Natur Cymru.

2 Yn unol ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru (LIC) "Tuag at Ddyfodol Diwastraff", cynyddu ailgylchu 5% dros y pum mlynedd nesaf (ar sail ffigurau 2013-2014).

Rydym wedi rhagori ar ein targed blynyddol am y pum mlynedd diwethaf yn olynol, ac mae'n bleser gennym gadarnhau, o 2018-19, nad ydym yn anfon unrhyw wastraff i safleoedd tirlenwi – ein targed (yn unol â Llywodraeth Cymru), oedd i wastraff wedi'i ailgylchu gyfrif am 76% o gyfanswm y gwastraff a gynhyrchir gennym erbyn diwedd cyfnod yr adroddiad hwn.

Mae gan Estyn nifer o ddulliau ailgylchu/adfer ynni² ar gyfer ei ystod o ffrydiau gwastraff:

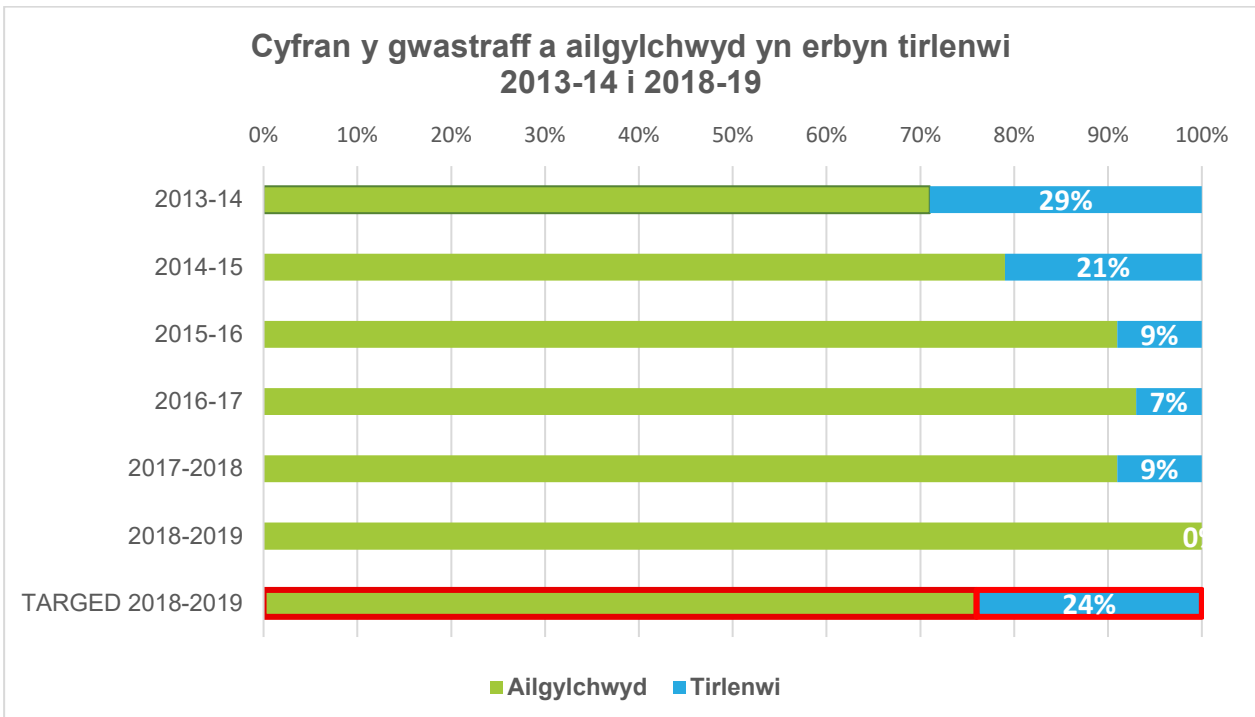
- caiff papur, caniau alwminiwm, poteli plastig a gwastraff bwyd eu hailgylchu gan ddefnyddio gwasanaethau'r cyngor
- caiff offer TG ei ailgylchu gan ddefnyddio menter fach leol, sef Ecycle
- mae dodrefn swyddfa dieisiau wedi cael ei aildefnyddio gan fusnes lleol

² Ailgylchu/adferiad ynni Estyn ar sail pwysau mewn kg o wastraff

- caiff 'gwastraff bagiau duon' Estyn ei losgi yn llosgydd Viridor Trident Park, gan adfer ynni
- gwastraff glanweithiol - yn 2017-18, fe wnaethom adrodd mai gwastraff glanweithiol oedd ein ffrwd wastraff olaf a oedd yn mynd i safleoedd tirlenwi o hyd ac, yn ystod y flwyddyn honno, cyflwynodd ein darparwr gwasanaeth, PHS, broses rheoli gwastraff gynaliadwy batentedig, lle caiff ynni ei adfer o'r gwastraff ar ffurf Tanwydd yn Deillio o Sbwriel (RDF).

Rydym hefyd wedi cael gwared ar y rhan fwyaf o finiau desg i annog ailgylchu.

Nawr, gallwn adrodd ar flwyddyn gyfan heb anfon unrhyw wastraff i safleoedd tirlenwi.

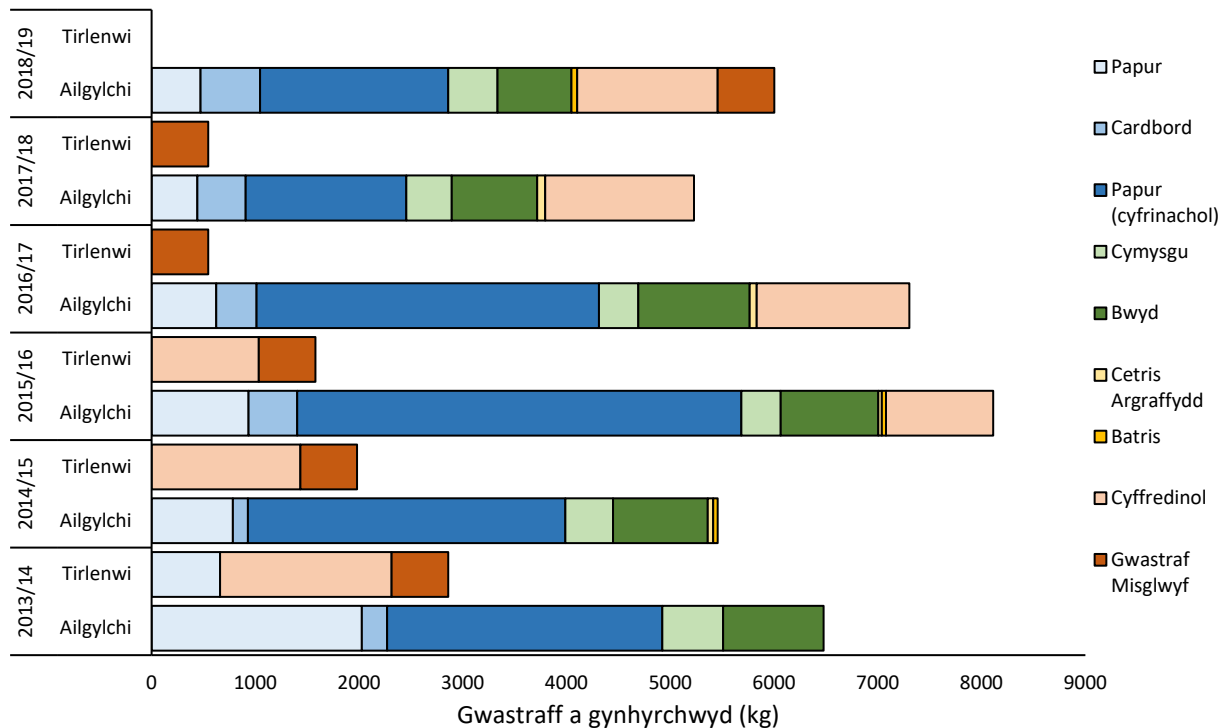
Mae'r siart isod yn dangos yn fanylach gyfran y gwastraff sy'n mynd i safleoedd tirlenwi o gymharu a phob un o'n ffrydiau gwastraff wedi'i ailgylchu ar gyfer y cyfnod chwe blynedd:

Mae'r graff isod yn dangos, yn ystod 2018-2019:

- bod gwastraff cardfwrdd wedi cynyddu 23%. Gwastraff pecynnu oedd hyn yn bennaf, a gynhyrchwyd trwy adnewyddu offer clyweledol, cyflenwad o liniaduron a dodrefnu'r ystafell les
- bod y gwastraff o rwygo papurau cyfrinachol wedi cynyddu 17% - mae cydymffurfio â'r Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol yn cyfrif am y rhan fwyaf o hyn.

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 4**, Cynllun Adfer Natur Cymru.

Cyfran pob ffrwd gwastraff wedi'i ailgylchu o gymharu a safleoedd tirlenwi 2013-14 i 2018-19

3 Yn unol ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru (LIC) “Tuag at Ddyfodol Diwastraff”, lleihau sgil-gynhyrchion gwastraff 1.2% flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2050 (yn seiliedig ar ffigurau 2013-2014).

Mae Estyn yn annog pob aelod o staff i leihau gwastraff³ yn unol ag egwyddor y 3 A – arbed, ailddefnyddio ac ailgylchu.

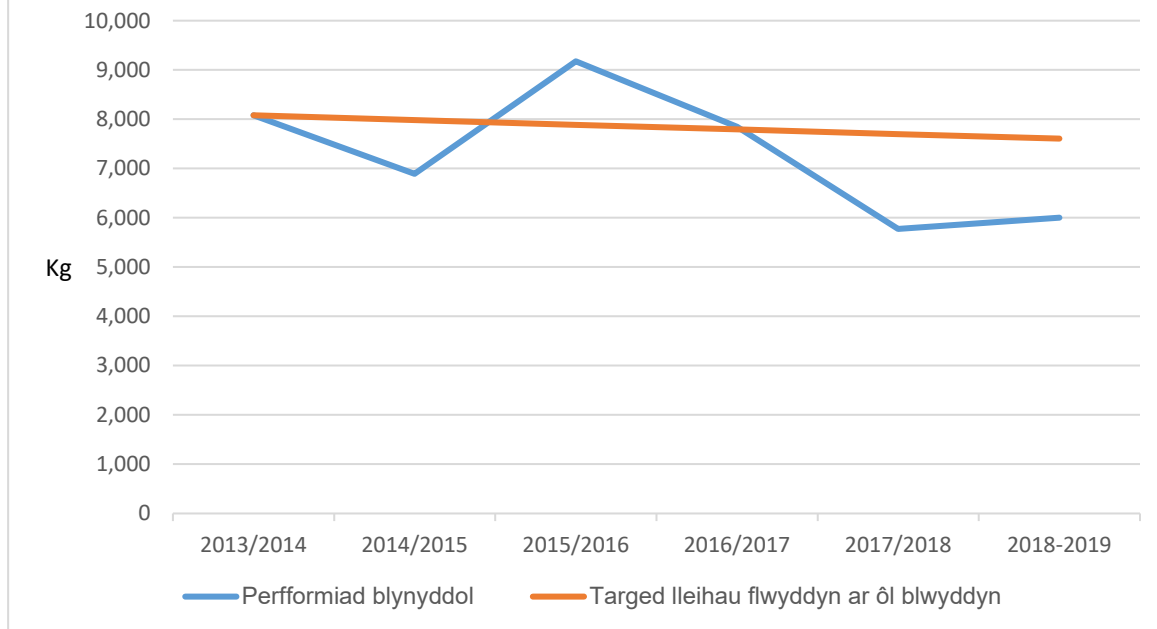
Gwaelodlin 2013-2014: 8,080 kg o sgil-gynnyrch gwastraff blynyddol (R-5,767 kg/L-2,313 kg)

Targed: Gostyngiad o 1.2% flwyddyn ar ôl blwyddyn tan 2050.

2014-2015: 6,891 kg (R-5,456 kg/L-1,435 kg)
 2015-2016: 9,175 kg (R/ER-8,319 kg/L-856 kg)
 2016-2017: 7,847 kg (R/ER 7,301 kg/L 546 kg)
 2017-2018: 5,774 kg (R/ER 5,228 kg/L 546 kg)
 2018-2019: 6,003 kg (R/ER)

³ Atal gwastraff Estyn: ar sail pwysau mewn kg o wastraff.

Cyfanswm sgil-gynhyrchion Estyn 2013-14 i 2018-19

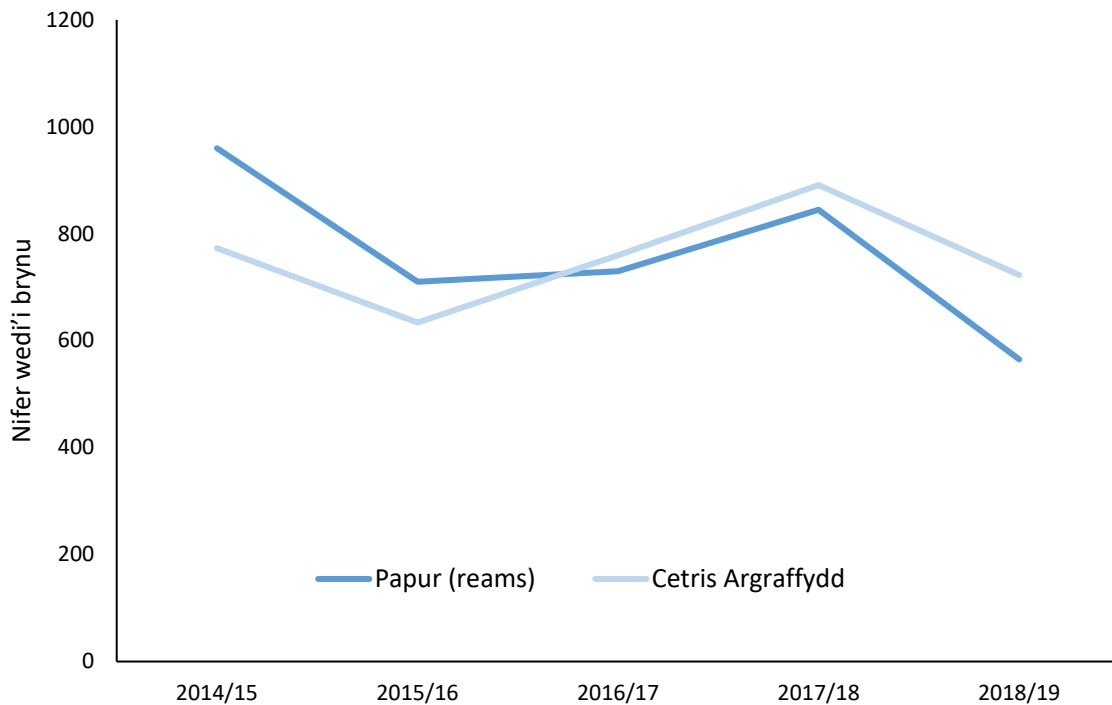
Er y gallwn adrodd yn llwyddiannus y caiff yr holl wastraff ei ailgylchu erbyn hyn, roedd cynnydd cyffredinol o 4% yng nghyfanswm y gwastraff a gynhyrchwyd yn 2018-19:

Rydym wedi dangos ymrwymiad cyson i leihau gwastraff yn ein prosesau recriwtio a chaffael, trwy gynnal pob ymgyrch yn electronig; ac wedi cynyddu ymhellach ein defnydd o gyfathrebu electronig ar gyhoeddiadau allanol ac wrth ddefnyddio deunyddiau hyfforddi ar gyfer arolygwyr allanol.

Mae ein mentrau ymgorfforedig eraill yn cynnwys:

- Microsoft Sharepoint, sef llwyfan ar gyfer TGCh Estyn sy'n cefnogi cydweithio ac yn cynnwys ystafell arolygu rithwir ar gyfer rhannu gwybodaeth rhwng darparwyr ac Estyn
- dosbarthu adroddiadau arolygiadau yn electronig i Aelodau Cynulliad a darparwyr
- dosbarthu cylchlythyrau mewnol ac allanol ar-lein; a
- chyhoeddi dogfennau corfforaethol ac adroddiadau cylch gwaith Estyn yn electronig, yn hytrach na'u hargraffu ar ffurf copi caled
- defnyddio papur wedi'i ailgylchu 100% ar gyfer pob dogfen a chyhoeddiad
- symud oddi wrth argraffyddion swyddfa at ddyfeisiau amlswyddogaethol (llungopiwyrf sefydlog) i leihau'r defnydd o bapur a'r defnydd o ynni

Mae'r siart isod yn dangos yr amrywiad yn swm y rimiau papur a chetris print a brynwyd dros y cyfnod:

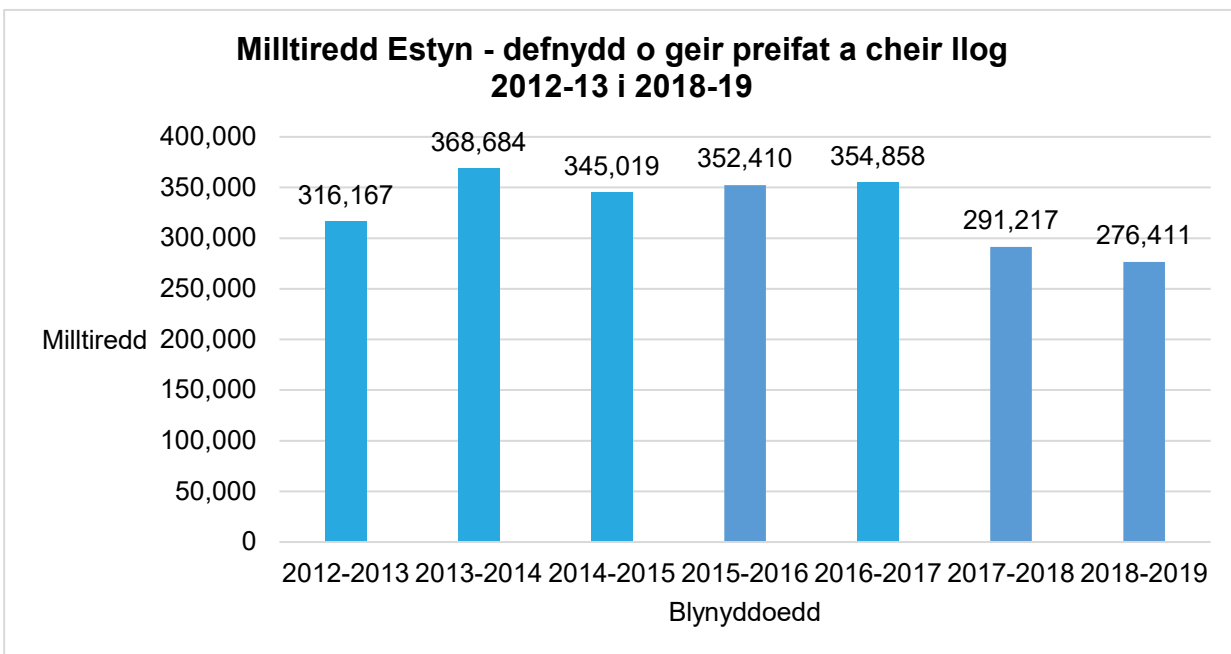
Cyfanswm ein gwariant ar wastraff yn 2018-2019 oedd £3,397.00, a oedd yn cynnwys gwasanaethau'r cyngor lleol a gwasanaeth ailgylchu arbenigol ar gyfer 'gwastraff sensitif oddi ar y safle'.

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 4**, Cynllun Adfer Natur Cymru.

4 Lleihau effaith cludiant y sefydliad sy'n cyfrannu at y targed i leihau CO₂ (amcan 1).

Rydym yn monitro ein hól-troed carbon ac mae prif effaith Estyn ar yr amgylchedd (yn cynnwys pwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd) yn deillio o allyriadau cludiant (CO₂) pan fydd ein harolygwyr yn ymweld â darparwyr addysg a hyfforddiant.

Roedd milltired blynyddol arolygwyr a gofnodwyd ar ddiwedd 2018-19 yn dangos gostyngiad o 5% o gymharu â'r flwyddyn flaenorol.

Rydym yn annog cydweithwyr i rannu ceir wrth deithio ar fusnes swyddogol – mae hyn, ynghyd â'r defnydd cynyddol o gyfleuster galwadau cynadledda rhyngweithiol Estyn, yn cynorthwyo'r sefydliad yn gadarnhaol yn ei nod i leihau teithio i gyfarfodydd ac ati.

Nod contract llogi ceir Estyn yw lleihau'r effaith ar yr amgylchedd trwy deithio, gan fod ceir sydd ar gael trwy'r cynllun yn cael eu dewis yn benodol gyda'r nod o leihau effaith allyriadau o gludiant. Caiff y ceir llog eu diweddarau'n rheolaidd er mwyn sicrhau bod cerbydau ag allyriadau isel yn cael eu defnyddio.

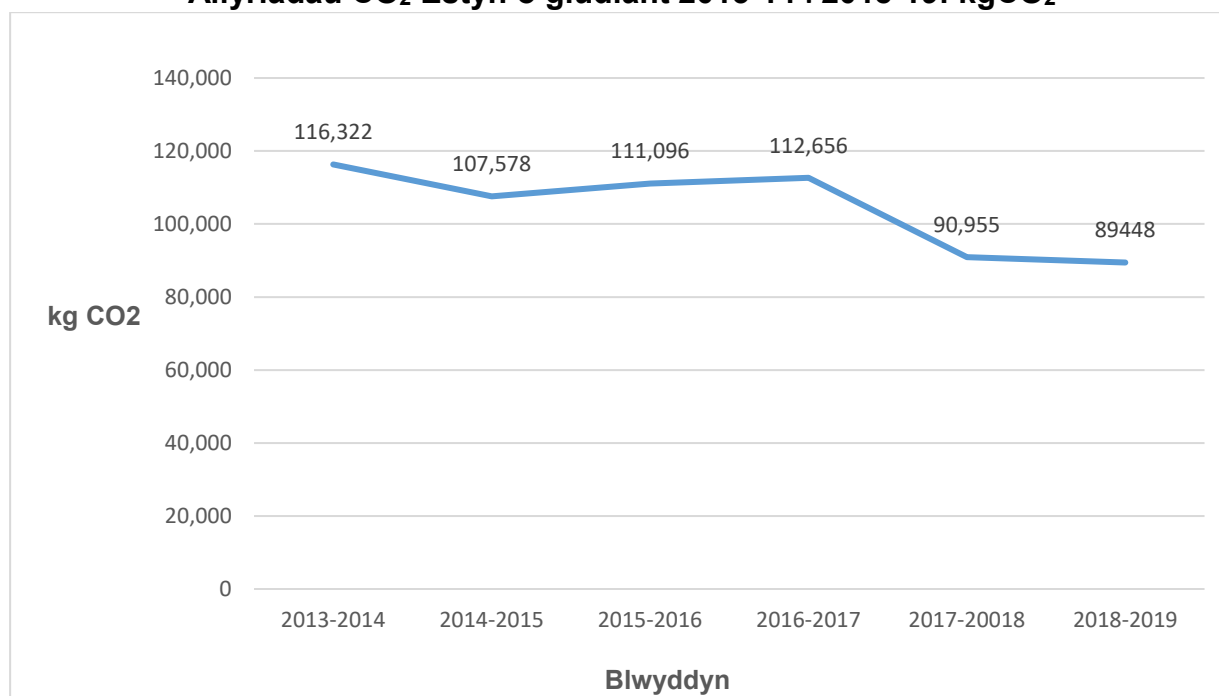
Rydym yn annog staff sy'n gyrru fel rhan o'u rôl i yrru'n ddiogel a defnyddio tanwydd yn effeithlon trwy gynnig cyrsiau i newydd ddyfodiaid a staff presennol. Rydym hefyd yn ymdrechu i drefnu cyrsiau a digwyddiadau'n ddaearyddol i leihau teithio i ddigwyddiad - mae ein polisi ar gyfer gyrru fel rhan o ddyletswyddau swyddogol yn amlinellu ymagwedd Estyn tuag at yrru tra bydd staff yn ymgymryd â busnes swyddogol.

Rydym yn hyrwyddo cynlluniau beicio i'r gwaith sy'n caniatáu beiciau rhatach i staff feicio i'r gwaith pan fo modd, a chael manau diogel i storio beiciau a chyfleusterau cawod.

Mae busnes craidd Estyn yn cynnwys teithio ledled Cymru i ymweld â darparwyr ar draws pob sector addysg. Yn ystod 2018-2019, bu gostyngiad o 1,507kg mewn allyriadau CO₂ o gludiant.

Mae allyriadau cludiant blynnyddol arolygwyr (car, rheilffordd* ac awyr) ar gyfer yr ychydig flynyddoedd diwethaf i'w gweld isod.

Allyriadau CO₂ Estyn o gludiant 2013-14 i 2018-19: kgCO₂

*Sylwer: O 2018-2019, cyfrifwyd allyriadau rheilffordd gwirioneddol ar gyfer pob taith ar y rheilffordd. Cyn hyn, cyfartaledd ar gyfer pob taith yw'r allyriadau a gofnodwyd.

Fel y nodwyd eisoes, mae allyriadau cludiant yn cyfrif am y gyfran fwyaf o'n hallyriadau CO₂; sef 87% o gyfanswm yr allyriadau yn y cyfnod hwn (o gymharu â 59% yn 2017-2018).

Roedd cyfran yr allyriadau CO₂ ar draws yr holl ffrydiau cludiant dros y chwe blynedd diwethaf fel a ganlyn:

	<u>Diesel</u>	<u>Petrol</u>	<u>Teithio ar reilffordd</u>	<u>Teithio ar awyren</u>	<u>Cyfanswm</u>
2013-2014	30%	24%	1%	2%	57%
2014-2015	33%	22%	1%	1%	57%
2015-2016	31%	23%	1%	2%	57%
2016-2017	39%	27%	1%	3%	69%
2017-2018	32%	23%	1%	3%	59%
2018-2019	41%	38%	2%	6%	87%

Nod Estyn yw parhau i leihau allyriadau CO₂ o gludiant fel yr amlinellir uchod, ond fel arolygiaeth sy'n gweithio ledled Cymru, mae effaith cludiant Estyn yn agwedd allweddol ar ein gwaith.

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 4**, Cynllun Adfer Natur Cymru.

5 Cyfleu mentrau amgylcheddol a'n hymrwymiad i gynaliadwyedd ehangach i'r cyhoedd a staff.

Llywodraethu a chymorth

Mae Bwrdd Gweithredol Estyn, sy'n cael ei gadeirio gan Brif Arolygydd Ei Mawrhydi dros Addysg a Hyfforddiant yng Nghymru, yn gyfrifol am gynaliadwyedd a chydymffurfio â'r ddyletswydd bioamrywiaeth. Mae'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol yn aelod o'r Bwrdd ac ef yw'r Cyfarwyddwr sydd â chyfrifoldeb am gynaliadwyedd, gan gynnwys y ddyletswydd bioamrywiaeth. Caiff ei gynorthwyo gan y Pennaeth Ymgysylltu â Rhanddeiliaid, sef y Swyddog Arweiniol: Cynaliadwyedd.

Mae Rheolwr Caffael Estyn yn gweithio gyda'r Swyddog Arweiniol: Cynaliadwyedd i oruchwylio systemau rheolaeth amgylcheddol Estyn. Mae'r tîm Gwasanaethau Swyddfa yn cynnal systemau rheolaeth amgylcheddol Estyn o ddydd i ddydd, er enghraifft cofnodion gwastraff, cofnodion papur ac offer ysgrifennu a chofnodion defnyddio ynni. Yn ychwanegol, mae'r tîm Caffael yn rheoli cofnodion teithio staff ac yn parhau i ymgorffori ystyriaethau cynaliadwyedd mewn gweithdrefnau prynu.

Mae'r Grŵp Cyflenwi Gwasanaethau yn fforwm rheolaidd ar gyfer trafod materion busnes gweithredol. Mae'r Grŵp yn monitro cynnydd yn unol ag amcanion a thargedau gwelliant amgylcheddol yn rheolaidd; bydd hyn yn cynnwys camau gweithredu a nodwyd o dan y ddyletswydd adran 6. Caiff y grŵp ei gadeirio gan y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol ac mae aelodau'n cynnwys y Cyfarwyddwyr Cynorthwyol (Arolygu) a staff gwasanaethau corfforaethol ar radd Swyddog Gweithredol Uwch, ac yn uwch.

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 6**, Cynllun Adfer Natur Cymru.

Codi ymwybyddiaeth

Cafwyd cyflwyniad gan Sophie Howe, Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru, yng nghynhadledd staff flynyddol Estyn ym mis Rhagfyr 2018. Pwysleisiodd y Comisiynydd ei bod yn bwysig i blant a phobl ifanc feddu ar fwy o fedrau creadigrwydd ac arloesedd i'w helpu i wynebu'r heriau niferus sydd o'u blaenau yn y gweithle ac yn eu bywydau personol. Rhoddodd fewnwelediad diddorol i staff ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.

Mae Estyn hefyd wedi gweithio i gyfleu gwybodaeth a chymorth priodol i gynorthwyo staff i arfer eu cyfrifoldeb amgylcheddol yn ystod y flwyddyn. Er enghraifft, mae ein Polisi a Datganiad Amgylcheddol wedi eu cyhoeddi ar ein gwefan, mae erthyglau amgylcheddol wedi eu cynnwys yng nghylchlythyr staff Estyn, ac mae asesiadau effaith, a gynhelir ar gyfer holl bolisiâu Estyn, wedi cynnwys ystyriaeth o berfformiad amgylcheddol.

Mae prosesau arolygu Estyn yn parhau i sicrhau bod dealltwriaeth disgyblion o ddatblygu cynaliadwy a dinasyddiaeth fyd-eang yn datblygu'n briodol. Hefyd, mae ysgolion yn dechrau mynd i'r afael â'r agwedd hon ar addysg disgybl wrth iddynt ymateb i'r pedwar diben yn 'Dyfodol Llwyddiannus', ac yn anelu at ddatblygu 'dinasyddion sy'n wybodus yn foesebol'.

Mewn arolygiadau yn ystod 2018-2019, nodwyd arfer gref mewn amrywiaeth o leoliadau, gan gynnwys ysgolion cynradd, uwchradd ac arbennig, dysgu yn y gwaith a dysgu oedolion. Pan nodwyd nodweddion cryf, roeddent yn cynnwys:

- ffocws cryf ar hyrwyddo amrywiaeth, goddefgarwch, bod yn ddinesydd byd-eang a hyrwyddo a meithrin ysbryd cymunedol
- ffocws ar fod yn ddinesydd gweithgar
- rhannu traddodiadau diwylliannol i ddatblygu dealltwriaeth a goddefgarwch, er enghraifft paratoi a rhannu bwydydd o wledydd cartref mewn darparwr dysgu oedolion
- datblygu a chynnal partneriaethau rhyngwladol, er enghraifft gyda Simbabwe

Mae nifer o astudiaethau achos ac adroddiadau arolygu yn cyfeirio at waith pwyllgorau eco a hyrwyddo bioamrywiaeth, er enghraifft disgyblion yn ysgrifennu am fioamrywiaeth, bod yn llwyddiannus wrth annog a chymryd rhan mewn adeiladu gwestai chwilod, gosod llwybr natur a darparu mwy o finiau ailgylchu a chompostio. Ceir rhagor o wybodaeth ynghylch y pwyllgor eco / bioamrywiaeth ar wefan Estyn.

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 1**, Cynllun Adfer Natur Cymru.

6 Parhau i ymgorffori ystyriaethau amgylcheddol mewn gweithdrefnau prynu.

Caiff yr holl nwyddau a gwasanaethau eu caffael gan ddefnyddio prosesau electronig.

Wrth gaffael nwyddau a gwasanaethau nad ydynt yn gysylltiedig ag arolygu, rydym yn gofyn i gyflenwyr wneud pob ymdrech i gefnogi ymrwymiad Estyn i leihau eu heffaith ar yr amgylchedd, ac yn darparu dolen i Bolisi Amgylcheddol Estyn er mwyn rhoi arweiniad iddynt.

Wrth gaffael nwyddau a gwasanaethau nad ydynt yn gysylltiedig ag arolygu, caiff cyflenwyr eu gwahodd i gyflwyno tystiolaeth o sut byddant yn cynorthwyo Estyn i fodloni ei amcanion amgylcheddol, yn rhan o fodloni meini prawf gwerthuso tendrau Estyn, a sganio ardystiad perthnasol i ddangos tystiolaeth o hyn, yn hytrach nag anfon dogfennau manwl gyda'u cynnig.

Wrth droi at gaffael gwasanaethau sy'n gysylltiedig ag arolygu, mae Arolygwyr Ychwanegol dan Contract yn cyflwyno eu cyfraddau tendro arolygiadau i ni'n electronig trwy borth diogel. Gall Arolygwyr Ychwanegol dan Contract dderbyn neu wrthod cynigion contract trwy'r porth diogel hwn hefyd. Mae'r system hon hefyd yn gyfrwng effeithiol ar gyfer rheoli'r arfer o ddarparu a lleoli Arolygwyr Ychwanegol dan Contract, ac mae wedi cael gwared ar yr angen i gyhoeddi llythyrau cynnig, gan leihau'r gofynion argraffu i'r naill barti a'r llall.

Bydd cyflenwyr a ddarperir trwy fframweithiau'r llywodraeth eisoes wedi dangos eu hymrwymiad i wella'r amgylchedd i gymhwyso i gael eu cynnwys mewn rowndiau tendro. Pan nad oes fframwaith addas gan y llywodraeth, neu ar adegau pan nad yw cost nwyddau/gwasanaethau yn gofyn am dendr llawn, darperir cyflenwyr trwy gronfa ddata Sell2Wales; sydd hefyd yn cefnogi mentrau bach a chanolig yng Nghymru. Mae defnyddio'r llwybr hwn wedi galluogi Estyn i ymgysylltu â chyflenwyr lleol, a lleihau allyriadau a'r ôl troed carbon lle bo modd; er enghraifft, defnyddir cwmnïau lleol

ar gyfer pob digwyddiad arlwyio mewnol; gwasanaethau ffilm ar gyfer deunydd arfer orau/hyfforddiant Estyn; gwasanaethau dylunio graffeg a ffotograffiaeth ddigidol ar gyfer Adroddiad Blynyddol PAEM.

Mae'r gweithgaredd hwn yn ymwneud ag **amcan 4**, Cynllun Adfer Natur Cymru.